СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 101. — Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 1-го мая, 1924. — VOL. XXXII. — No. 101. — Jersey City, N. J., Thursday, May 1, 1924. — THREE CENTS

Єлабі надії на вратованнє засипаних майнерів.

ГВІЛІНҐ, Вест Верджінія, 29. квітня. — Робота коло вратовання майнерів, засипаних підземним вибухом ґазів, поступає далі, але ратуючі втратили надію на добуття когонебудь зі засипаних живим.

Як показують послідні обрахунки, в копалні засипано 111 робітників. З того досі добуто 38 людий. Всі вони були неживі. Робота коло ратовання поступає пиняво, бо треба боротися з водою, падаючими скалами та ґазами. До того головний закоп, в якому було найбільше засипаних робітників, лежить три милі від головного входу. До того через невпинні дощі дороги довкола промокли так, що поживу для ратункового відділу не можна доставляти автомобілями, але треба посилати возами та вючаками.

НАРЕШТІ ПОЧАЛИ ПЕРЕСЛУХАННЯ НАД СВІТОВИМ СУДОМ.

ВАШІНҐТОН, 29. квітня. — Сенатовий комітет для заграничних справ почав нарешті переслухання над справою приступлення Злуч. Держав до світового суду при Лізі Народів.

Зі сим проектом виступив ще президент Гардинґ, і сю справу богато місяців тому назад передано заграничному комітетови сенату, але комітет не відбував в сій справі ніяких засідань. Нарешті на голову сього комітету, сенатора Лоджа, стали нападати, що він старається в сей спосіб вбити немилий собі проект. Тепер Лодж і скликав засідання й заповідає, що переслухання покінчаться протягом найблизчих десять днів.

ЗАХОДИ З КАНДИДАТУРОЮ КАТОЛИКА.

НЮ ЙОРК, 29. квітня. — Ґрупа прихильників президентури теперішнього ґубернатора нюйорського стейту Смита постановила не покидати своєї думкя мимо заходів Ку-Клакс-Клена та рішила зорґанізувати для його вибору комітет, зложений зі самих уроджених Американців. Межи прихильниками Смита є Колбі, бувший секретар стейту, Повк, бувший заступник міністра заграничних справ та один з Рузвелтів.

Вибори делеґатів у републиканській партії показують, що сила Кулиджа зростає далі. Тепер він має уже богато більше делеґатів за собою, я квсі його противники разом.

Наслідком сьог звороту його й вважають тепер дійсним головою републиканської партії.

СТРАЙК АКТОРІВ СТАЄ БІЛЬШЕ ПРАВДОПОДІБНИМ.

НЮ ЙОРК, 29. квітня. — Товариство акторів відкинуло пропозицію представників театральних підприємців, котрі жадали розвязання акторської юнії та „отвертої шапи". Акторська юнія настоює на тім, що актори мають право орґанізуватися та що підприємці мають право наймати лишень юнійних акторів.

Наслідком того, що сторони заняли непримириме становище, страйк акторів виглядає знова дуже правдоподібним. Мабуть він почнеться з днем 1. червня.

РЕЗИҐНАЦІЯ ЗАСУДЖЕНОГО ҐУБЕРНАТОРА.

ІНДІЯНОПОЛИС, Індіяна, 29. квітня. — Ворен Меґтрей, ґубернатор стейту Індіяна, проти котрого лава присяжних суддів федерального суду видала вчора оречення, засуджуюче його за намаганий обман, зрікся нині свого уряду та зголосився до тюрми. Засуд має бути виданий на нього нині.

„СВІТЛО В РЕШЕТІ" ПЕРЕД СУДОМ.

НЮ ЙОРК, 29. квітня. — Перед стейтовим судом почалася тут росправа проти кількох людий, що зорґанізували підприємство для збирання у фляшки та продавання соняшного світла. Знаток машинової інжинюрії, якого досі переслухано, заявляє, що машина, якою малося збирати світло сонця у фляшки, так скомплікована, що її не можливо зрозуміти.

ПОГОРІВ ШПИТАЛЬ ВЕТЕРАНІВ.

СТРАВСБУРҐ, Па., 29. квітня. — Тут погоріла нині головна частина шпиталя для інвалідів великої війни. В будинку була також школа для інвалідів. Окалічілих ветеранів з бідою вратовано перед огнем.

СТЕЙТОВИЙ СЕНАТОР ПРИЗНАВСЯ ДО КРИВОПРИСЯГИ.

БОФАЛО, Ню Йорк, 29. квітня. — Перед федеральним судом поставлено нині стейтового сенатора Роберта Лайсі, обжалованого за те, що свого часу мав він зложити перед судом фалшиві зізнання. На якійсь росправі відпекувався він, що він не знав обжалованого. Тепер він признався, що він тодішнього обжалованого знав та що він поповнив кривоприсягу.

Суддя наложив на нього кару одного дня вязниці та 500 долярів гривни. Сенатор стейчас став відсиджувати кару.

РЕВОЛЬТА ЖОВНІРІВ НА КУБІ.

ГАВАНА, 29. квітня. — В провінції Санта Кляра вибухла револьта жовнірів.

Яких 25 жовнірів покинуло службу зі своїм оружем, машиновими крісами й кіньми, а опісля напали на ратуш недалекого міста Сан Хван де льос Єрас. Підчас бійки коло ратуша ранено одного жовніра, одну жінку й одну дитину.

Уряд вислав проти повстанців вірні війска, приказавши їм за всяку ціну зловити всіх провідників.

УМЕР ПІДЧАС ПРОМОВИ.

ВАШІНҐТОН, 29. квітня. — На конвенції Національної Академії Наук помер тут підчас своєї промови др. Ернест Фокс Николс, відомий американський жевік. Засідання треба було перервати.

ЗНАМЕНИТИЙ ВИНАХІД.

БОСТОН, 28. квітня. — Інжинери підприємства Дженерел Електрик Ко. у Лінї заповідають великий переворот у промислі наслідком важного відкриття, якого вони доконали. Відкрили вони якийсь новий мінеральний стоп, що своєю прозрачностю нагадує шкло, але є від шкла богато твердший. Сей виріб не збільшає своєї величини під впливом теплоти і тому буде мати широке приміненне в промислі.

ВЖЕ И ВІН ПРОТИ ПРОГИБІЦІЇ.

НЮ ЙОРК, 29. квітня. — На зборах так званого Мозурє Сосайеті оф Ню Йорк, що відбувалися тут в однім готели, прийшло до горячої виміни думок межи двома визначними університетськими директорами, а саме дром Никласом Батлером з Колумбійського університету, та дром Стретоном Бруксом з Мизурського Університету. Др. Батлер, котрий нераз виступав за прогибіційним законом, заявив тут публично, що на його думку прогибіційний закон неможливий до переведення, а тим самим шкідливий.

ЩЕ ОДИН ЗЛОДІЙ БУДЕ ПРОПОВІДУВАТИ СЛОВО БОЖЕ.

Послідного вівтірка вийшов з так званої „східної вязниці" стейту Пенсилвенії Ҷяб Базард відомий колись злодій і опришок. Має він нині 72 роки, з чого 42 роки перебув у вязницях за свої рабунки й злодійства. Коли його спитали при виході, що він думає тепер робити, він заявив що збирається проповідувати евангеліє.

50,000 ДОЛЯРІВ ЗА ЛИЦЕ.

Перед нюйорським стейтовим судом розглядають позов панни Гелени Джесмер, що колись була хористкою в одному з нюйорських театрів. Позиває вона молодого міліонера Морґана Плента за 50,000 долярів відшкодовання за лице. Пізваний взяв був раз позовничку на їзду автом, але їхав так нещасливо, що загнав авто в дерево. Підчас випадку шкло авта покалічило лице дівчини та позбавило її краси так, що вона не може вже більше виступати в театрі.

„ГАЙДАМАКИ" НА СЦЕНІ.

Між новими постановками харківського Укр. Державного Театру (театру Франківців) звернула на себе в останніх часах загальну увагу інсценізація Шевченкових „Гайдамаків". Тон виставі надає жіночий хор (10 поетових слів), що втілює ідею і мораль автора, оповідаючи про події. Постановщик впорядкував хор з найкращих акторок театру. Наслідком цього — як упевняє тамошня преса — хор робив незабутнє враження. Одягнений в сіро-жовті та білі одяги, хор приваблював теж як зорове явище. Сильне враження робили теж масові сцени. Всі ролі до другорядних і третьорядних включно були обсаджені самими найвидатнішими силами трупи. Публика, яка заповнила театральну залю по береги, приняла виставу з великим одушевленням. — О. Г. Л.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Дня 29. квітня с. р. помер в Джерзи Сіті, Н. Дж. Сидор Ференц, член Товариства Український Поступовий Клюб, відділ ч. 70. У. Н. Союза.

Покійний походив із села Висови, повіт Горлиці, в Галичині, де він родився в 1867 році. До У. Н. Союза приступив у 1898 році та належав від тоді без перерви.

Похорон відбудеться дня 2. мая, то є в пятницю, о годині 9 рано. Участь в похороні возьмуть усі члени товариства, котрого він був членом через 26 літ.

З. И. П!

НА РІДНУ ШКОЛУ.

На Рідну Школу в Старому Краю прислав Народній Комітет в Ґорґам, Н. Дакота, 60 ам. дол. (шістьдесять ам. долярів). За сю жертву складаємо всім Впов. Жертводавцям щиро-українське: Спаси-Біг!

Головна Управа Українського Педагогічного Тов. у Львові:

О. Терлецький
голова.

Др. Матковський
секретар.

КОМУНІСТИЧНІ „КЛЯСИКИ" БЕЗПЛАТНИМ ДОДАТКОМ.

Московське державне видавництво, що фактично змонополізувало весь совітський книжковий рух, видало наказ своїм книгарням додавати кожній особі, що купує книжки на суму 15 рублів золотом, — безплатно один том творів Зіновєва, який в окремій продажі коштує 2.40 руб. зол. Хто купить книжки на 100—150 р. зол., той отримує 2 томи творів Леніна і 1 том творів Зіновєва. Таким робом дається можливість читаючій публиці прийти даром до бібліотеки „Комуністичних клясиків", ну й очевидно — познайомитись з їх творами.

УКРАЇНСЬКА АНТОЛОҐІЯ ПО МОСКОВСЬКИ.

Державидав СССР випускає незабаром книжку „Современные Украинские писатели" під редакцією і з критичними статтями А. Лейтела. В книжці будуть уміщені переклади творів таких сучасних українських письменників як Михайличенко, Поліщук, Семенко, Тичина, Хвильовий і ин. Між перекладчиками є між иншими В. Брюсов і Ф. Сологуб. Книжка матиме до 15 аркушів друку.

КОТРА ЛЮБОВ ПРАВДИВА.

Письменник Петер Пріор оповідає п. з. „Гарем" таку пригоду: Сабін Беншур, молодий купець із Дамаску втратив на торговлі все своє майно. Щоби знову прийти до себе, піднестися, мусів поробити обмеження: зменшити службу й гарем. В гаремі мав Сабін Беншур чотири модолі дівчата. Вони любили свого пана більше, як то звичайно буває в гаремі. Колиж Сабін Беншур сповістив їм одного дня, що три з своїх жінок мусить відправити, зняли всі чотири великий плач-голосіння. В сльозах просили всі чотири, щоби не продавав їх вони радо зречуться подарків і дорогоцінностей, щоби їм лише вільно було остати в нього. Сабін Беншур врадувався, що всі вони так дуже привязані до нього, та як бизнесмен не міг таки всіх задержати. В біді що діяти, пійшов шукати поради у мудрця Монеліса. Цей був широко звісний, як мировий суддя. Розповів йому цілу пригоду. Монеліс казав припровадити всі чотири жінки. Слідуючого дня явився Сабін із чотирма жінками, добре окутаними серпанками.

— Так — почав суддя — ви не хочете розлучитися з вашим паном, усі чотири любите його однаково і всі ви вірні йому?

— Так, — відповіли всі чотири в один голос, — Ніщо, хіба одна смерть може розлучити нас із ним.

— А чомуж ти любиш Сабіна?

— Звернувся Монеліс до найстаршої жінки.

— Люблю його за його гарні очі, — відповіла вона

— А ти? — спитав Монеліс другу.

— Люблю його за його гарну поставу.

— Чомуж ти привязана так до свого пана? — спитав третю.

— А ти? — звернувся Монеліс до четвертої.

Одначе ця з плачем відповіла: „Не знаю, защо я люблю його".

Монеліс узяв Сабіна на бік і сказав йому: „Прожени їх геть до шайтана (чорта), лише цю малу остав. Вона одна любить тебе!"

Заповідають стрічу Пуанкаре з Мекданелдом.

ПАРИЖ, 29. квітня. — В тутешніх урядових кругах запевняють, що французький премієр Пуанкаре має небаром мати стрічу з британським премієром Мекданелдом у справі пляну комісії Доса. Одначе ся стріча не буде скорш еяк за дві неділі, себто по французьких парляментарних виборах, які будуть 11. с. м.

РЕПАРАЦІЙНА КОМІСІЯ У СПРАВІ ПЛЯНУ ДОСА.

ПАРИЖ, 29. квітня. — Аліянтська репараційна комісія (комісія „воєнних відшкодовань") зібралась нині сполудня на формальну сесію для розглянення відповідий Великої Британії, Франції, Італії і Бельгії на звідомленнє комісії знавців під проводом Американця Доса.

Комісія постановила відложити офіціяльну дискусію над сими відповідями до пізнійшого часу, а покищо буде з делеґатами аліянтських держав переспрявляти неурядово.

Також прислали вже відповіди на звідомленнє Доса правительства Японії і Сербії.

Німецька комісія „воєнних тягарів" прислала репараційній комісії до затвердження імена своїх делеґатів, яких назначила до ріжних спільних комісій, предвиджених у пляні Доса.

БУДЖЕТ СНОВДЕНА.

ЛОНДОН, 29. квітня. — Нині предложив палаті громад міністер скарбу Филип Сновден державний буджет. Се перший буджет в історії Анґлії, предложений соціялістом, але він ані дрібку не соціялістичний і не пропонує жадних основних реформ. Причину сього пояснив Сновден сим, що Партія Праці покищо в меньшости в парляменті. Основні зміни він оставив на тоді, коли Партія Праці здобуде більшість.

Всетаки він предложив у буджеті деякі корисні реформи для бідного населення. Передівсім обтяв на половину мито від цукру і чаю, через що сі два дуже важні продукти в Анґлії подешевіють і населенне мати-ме полекшу.

ЗАПОВІДАЄ ВОЗДУШНИЙ НАЇЗД НІМЕЧЧИНИ НА ФРАНЦІЮ.

ПАРИЖ, 29. квітня. — Відомий французький летун капітан Рене Фонк заповідає, що Німеччина вести-ме будучу війну проти Франції у воздусі та що вона нападе на неї без остереження.

З уваги на те він радить Франції заключити воздушний союз з Анґлією проти Німеччини.

ФРАНЦУСЬКІ МОНАРХІСТИ І КОМУНІСТИ „В ЗАСАДІ" ГОДЯТЬСЯ.

ПАРИЖ, 29. квітня. — З 12 політичних партій, які виступили до парляментарних виборів, дві заявляється за проголошенням диктатури у Франції.

Французькі роялісти видвигають кандидатуру на диктатора князя Орлеану, котрий є теж їх кандидатом на короля. Вони обіцюють, що він спасе Францію як Мусоліні спас Італію.

Зновуж комуністи хотять теж диктатора і кажуть, що московський „комінтерн" (комуністичний інтернаціонал) їм такого назначить.

ФРАНЦУСЬКО-НІМЕЦЬКІ ТОРГОВЕЛЬНІ ЗНОСИНИ.

ПАРИЖ, 29. квітня. — Небаром вишле французьке правительство до Німеччини окрему місію знавців, яка зачне переговори з німецьким правительством у справі взаїмних торговельних зносин. Ходить головно про вивіз зелізної руди і поташу з Альзації і Льотаринґії до Німеччини.

ЩО БОЛЬШЕВИЦЬКА РОСІЯ ДОКАЗУЄ В НІМЕЧЧИНІ?

БЕРЛІН, 29. квітня. — Німецька поліція викрила тайну німецьку комуністичну терористичну орґанізацію, яку зорґанізовано за гроші російського советського уряду по зразкови „Чеки".

Ся орґанізація була під кермою комуніста з Росії Гелмута. Викрито її через зловленнє складача ФеліксаНоймана в Штутґарті, у котрого найдено комуністичні книжки і важні документи. З тих документів виходить, що він одержав від большевицького уряду на пропаганду $30,000 лише в одному місяці.

Метою сеї орґанізації було убивати зрадників у німецькій комуністичній партії і небезпечних противників. На се члени орґанізації складали присягу.

Між іншим виявилось, що ся тайна терористична орґанізація мала вбити недавнього німецького військового диктатора єґнерала фон Зекта. Але викриттє заговору ударемнило його.

Гроші орґанізація одержувала просто від тутешньог російської большевицької амбасади, яка теж допускалась обманств, пускаючи в обіг німецькі паперові гроші, друковані советським урядом в Москві.

СПРАВА ПРОДАЖІ ОРУЖЯ И АМУНІЦІЇ.

ПРАҐА, столиця Чехо-Словаччини, 29. квітня. — Розоружна Комісія знавців з рамени Ліґи Народів скінчила свою роботу. Комісія згодилась, щоби правительство кождої держави контролювало приватну продукцію оружя й амуниції. По сій постанові приватні фабрики оружя й амуніції малиб подавати до відома свому правительству всі замовлення на їх продукти.

ТРОЦЬКИЙ ГОВОРИТЬ.

МОСКВА, 29. квітня. — Нині промовив тут большевицький комісар війни Леон Троцький перед московським советом. Він казав, що японські мілітаристичні круги готовляться до війни проти Росії, і заявив, що Росія радо принимає переговори з Францією, але на основі рівности, а не підданства Росії Франції.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
[illegible] newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES;		ПЕРЕДПЛАТА:	
[illegible]		Поодиноке число три центи.	
[illegible]	$ 7.00	На рік	$ 7.00
[illegible]	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
[illegible]	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
[illegible]	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
[illegible]	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

Нова боротьба Українців проти польської влади в Галичині за право рідних шкіл.

ЛЯХИ УСУНУЛИ ТРУДІВНИКА І БОРЦЯ ЗА РІДНУ ШКОЛУ, ПРОФ. МИХАЙЛА ГАЛУЩИНСЬКОГО.

Зі Львова пишуть нам:

Невиносиме і просто незрозуміле в культурному світі є поступовання польської шкільної влади у відношенню до української школи у Східній Галичині.

Українська школа в Східній Галичині — це продукт довгої праці, великої і довготриваючої політичної боротьби на протязі кількох десятків літ, боротьби веденої кількома поколіннями. Це здобуток народу за його змагання, це українські добре набуті права, на які посягає тепер свою лабу несита чорна сотня „кресового" польського громадянства.

Почалось від замикання шкіл, від ставлення перешкід щодо основання нових шкіл, від переношення українських учительських сил, а заміщування їх польськими силами. Почалось безправними та насильними перемінами викладної мови української на польську. Далі введено до учительських семинарів з українською викладною мовою науку історії і ґеольоґії, та педаґоґіки й історії педаґоґіки польською мовою. Ще далі введено урядову внутрішню мову польську до народніх шкіл, потім семинарів, і наказано вести все внутрішне діловодство по польськи. А вкінці зробила тасама влада, львівська кураторія, рабунковий напад на права українського народу в ґімназіях.

Досі всі терпеливо зносили всі шикани й рабунки. Та терпець починає вриватися. І отсе 31. березня, 1924, вчасі конференції учителів академічної ґімназії у Львові зложив професор тоїх ґімназії, бувший директор української ґімназії в Рогатині, МИХАЙЛО ГАЛУЩИНСЬКИЙ, заяву, котра є першою заповідю рішучої боротьби народу о свої права. Ся заява звучить:

„У поході на права українського народу в шкільництві польська шкільна влада виконала своїм останнім розпорядком НОВЕ НАСИЛЬСТВО. Щоб зазначити, що цей новий безправний акт українська школа й український народ не приймає спокійно, закладаю яко виразник думки всього українського учительства і всього зорґанізованого українського громадянства РІШУЧИЙ ПРОТЕСТ. Свідомий сього, що польські чинники приймуть цей виступ з маловажаннем, хочу зазначити, що український народ дуже чуйно стежить за кождим обмеженнем його дотеперішних прав. І хоч українське учительство примушене уступити перед сим актом, народ на сі акти своєї згоди не дає.

Львів, дня 31. березня, 1924.

МИХАЙЛО ГАЛУЩИНСЬКИЙ."

Є певність, що український народ Галичини прокинеться із дрімучого стану та перейде до оборони своїх прав перед грабіжницьким посяганнем теперішних верховодів.

Українське громадянство Америки прислухується також дуже чутко до відгомонів боротьби і засилить та підкріпить змагання старого краю у цій справі.

* * *

Рівночасно повідомляють львівські ґазети, що за сю заяву польська влада усунула проф. Михайла Галущинського зі служби в українській ґімназії у Львові.

Се початок нової боротьби галицьких Українців проти наїзду польської окупаційної влади на права українських шкіл в Галичині.

Українці в Злучених Державах і в Канаді повинні знати одно:—

Що треба НЕГАЙНО помогти нашим браттям у Галичині в боротьбі проти польської влади — грішми і пропагандою.

ЮВИЛЕЙ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК.

Дня 13-го березня відбулося в Київі ювилейне свято пятиріча Всеукраїнської Академії Наук. Президент Академії Липський зазначив у своїй промові великі досягнення Академії за короткий час її існування. Заходами Академії заснувалась ціла низка наукових установ, ляборaторій, інститутів, книгозбірень та музеїв. Наукові праці Академії дали цінний вклад у всесвітню науку. Українські вчені зробили цілий ряд важних наукових винаходів, які звернули на себе увагу також закордоном.

ЗАКАРПАТСЬКИЙ ДЕНЬ У ЧЕСЬКІМ ПАРЛЯМЕНТІ

Перші промови закарпатських послів у соймі у сенаті.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

—o—

День 9. квітня був „Закарпатським днем" в обох палатах чехословацького парляменту. У соймі перші виступи закарпатських послів наробили великого шуму, у сенаті, як це й належиться, шум був не такий великий. Але там і тут урядові партії мали нагоду переконатися, що Закарпате прислало до Праги своїх найкращих промовців та аґітаторів, з якими доведеться числитись.

У соймі закарпатські посли-комуністи на початку засідання внесли наглу інтерпеляцію про порушення закону, допущені з боку уряду під час виборів на Закарпатю. Соймова президія не допустила до обмірковання цеї інтерпеляції. Тоді закарпатські посли скористувались загальною дебатою над одним другорядним законопроектом (про обмеженне посольської незаймаmости), зголосились до слова й виступили з декляративними промовами.

Першим говорив др. Ґаті (комуніст, Мадяр). Промова його, виголошена досить доброю чеською мовою, була повна скарг і нарікань на тяжку долю закарпатського працюючого люду. Промовець висловив бажання, щоб у краю була переведена земельна реформа, щоб відкликано було ґубернатора Бескида, а на його місце настановлено ґубернатора-комуніста й, нарешті, щоб уряд розписав нові загальні вибори до парляменту, бо нинішній його слад не відповідає народним настроям.

Др. Карлят (мадярський аґрарник) загалом повторив майже те саме, що говорив др. Ґаті, особливо підкресливши лише вимогу, щоб на Закарпатю була як найскорше здійснена **автономія.**

Найдовше говорив інж. Нечас (чеський с.-д.). Словацькі опозиційні посли стрінули його виступ голосними окликами: „Яке вам діло до закарпатських справ? Адже ви Чех і не маєте нічого спільного з Закарпатєм! Чого вивмішуєтесь у чужі справи?"... На це інж. Нечас одповів: „Народ мене вибрав і тим висловив мені своє довіре!"... Та ця відповідь не зробила великого враження на опозицію, й вона раз-у-раз перебивала промовця.

Нечас накреслив програму тих економічних і культурних заходів, які мають бути переведені на Закрапатю. Національне питанне він також порушив, але обминув його дуже зручно. „Я є противником того, — сказав він, — щоб переносити східнославянські спори на терен нашої републики, а тому для мене й нема питання, чи ми повинні провадити серед закарпатської славянської людности великоруську, українську чи місцеву закарпатську політику. Закарпате творить нероздільну частину републики, а тому будемо там провадити не московську, не українську, а карпаторуську (?) й чехословацько-державну політику".

Що під цим треба розуміти — один Господь відає.

Гостру москвофільську ноту взяв з місця др. Ґаґатко (трудовик-клофачівець). Він говорив по московськи, хоч і дуже погано, й все намагався переконати сойм, що „карпатороси — це ті самі Москалі", тільки з незначними місцевими відмінами. „Ми не можемо виректися мови Пушкина, Гоголя, Турґенева й Достоєвського!" патетично голосив він. Зате у всьому иншому Ґаґатко показав себе дуже скромним і невибагливим, як це й личить присяжній рептилії. „Вимоги карпаторуського населення, — закінчив він, — суть дуже поміркованi й скромні. Це вимоги народу, що досі стогнав під мадярським ярмом і тепер надіється, що република йому допоможе і його зрозуміє".

За це „смиренномудріє" Ґаґатко удостоївся голосних похвал з боку коаліційних (урядових) партій.

Останнім закарпатським промовцем був посол Куртяк (опозиційний аґрарник). Він говорив по українськи. Нарікав на те, що закарпатська людність протягом пятьох років марно очікує здійснення заповіджених реформ. Замісць того в краю заведено диктатуру. При таких обставинах нема чого дивуватись, що найбільше голосів при виборах дістали комуністи.

Решта закарпатських соймових послів до голосу не прийшла.

У сенаті того-ж дня виступили з декляративними промовами нові закарпатські сенатори Ерґі (Мадяр і Боднар (український комуніст).

Перший у досить поміркованім тоні підніс жадання, щоб на Закарпатю була здійснена автономія й щоб поліпшено було господарське й фінансове становище місцевої людности.

Боднар говорив по українськи. Він оповів, як тяжко терпіло закарпатське населенне під мадярським, а потім короткий час під румунським пануванням. Край прагнув визволення й післав до президента Масарика делеґацію, щоб прохати його, аби він приєднав Закарпате до Чехословаччини. З якою радістю людність стрінула делеґацію, коли вона повернула до краю й переказала Масарикові слова, що чехословацька република вважає це за свій обовязок створити з Закарпатя міцний міст між східним і західним славянством. Як щиро людність привітала перші відділи чеського війска, які запевняли, що вони приносять волю та автономію. Та промайнула низка років, і обіцянки так і зостались обіцянками. Замісць волі прийшли чеські жандарми й наповнили тюрми бідними карпаторуськими людьми. Останні вибори показали, що тому людови вже ввірвався терпець. Промовець наприкінці зазначив, що його партія вживе всіх заходів, аби здобути для Закарпатя всі права, які належаться йому на підставі мирових договорів, особливо-ж автономію.

* * *

Які-ж висновки можна зробити на підставі цеї „першої знайомости" з новообраними представниками Закрапатя?

Висновки на загал досить непотішаючі. „Приятель українського народу" Нечас показав себе у більшій мірі чехословацьким державником, ніж українофілом. Комуністи показали себе хоч і не такими страшними, як їх малювали, але всетаки це насамперед комуністи, а вже потім Українці. Решта — це або відверті вороги або ні теплі, ні холодні приятелі. Своїх **правдивих** представників українське Закарпате як не мало, так і не має.

Прага, 10. квітня.

Радянин.

„НЄМАН, НАША РЕКА!"

(Промова пос. Тарашкевича в польськім соймі підчас дебати над наглим внеском Стронського і тов. 19. м. м.).

—o—

Дивуєтеся, панове, що забіраю голос. Дивнійше було би, як що я мовчав би в цій так важній для нашої країни справі.

Ми принципіяльно є за свободою доступу до всіх комунікаційних шляхів. Вільна комунікація і облекшення виміни дібр мусить бути одною з найважнійших цілей обєднання народів, до якого по нашому найглибшому переконанню Европа йде і йти мусить, якщо не хоче впасти жертвою невідкличної катастрофи і повної руїни.

Шляхи до цеї мети є або дуже круті й оманливі, або вони вимагають не раз болінсої операції, якщо є більше доцільні. Вже навіть французький буржуазно-імперіялістичний „Тан" має відвагу твердити, що Европа змагає до федерації. Отже справа вільної комунікації є найбільше актуальною проблемою сучасної доби. Польща мусить йти і має право йти по цій орозі тда змагати до тих самих цілей, що забезпечують кооперацію і співжиття народів, а слушні під цим оглядом потреби Польщі повинні бути вповні заспокоєні. Річ тільки в тому, чи цілі польської політики в її змаганню до свободи пристаней і транспорту є слушні і гідні, чи це саме цілі кооперації і співпраці народів, чи може инші.

Переходжу до справи, порушеної в сьогоднішнім внесенню. Полишаю на боці справу Данціґу. Вона не вяжеться тісно з інтересами білоруського народу. Говоритиму тільки про справу Німану і Клайпеди. Хто має право рішати в цій справі? (Голос: Тарашкевич). Так, і я як представник білоруського народу.

Принціпіяльно і перше всього принціпіяльно народи білоруський і литовський. Німан це наша рідна ріка, про яку білоруський народ співає „Гей ти, Нєман, наша река". Не буду наводити статистику, яка виказує, що чотири пятих частий експорту йде саме з білоруського терену. Росія і Польща, говорячи про Німан, можуть ґоворити тільки в імени білоруського народу. Иншого управнення до цього не мають. І Чічерін може встрявати до цеї справи лише настільки, оскільки має до цього мандат з Радянської Білоруси. Якщо польське правительство мало би мандат довіря від цеї частини білоруського народу, яка опинилася в межах польської держави, так, безсумнівно по його боці був би поважний, можливо рішаючий голос в цій справі і вона виглядала би мабуть зовсім инакше, ніж виглядає сьогодня. Одначе чи польська політика може похвалитися цим довірям білоруського населення? Ні! Чи дотеперішня польська політика на білоруських землях кермується ідеалами братерської кооперації народів, охотою співпраці з народами? Ні! Рішуче ні! Народи білоруський і литовський мають вповні обосновні побоювання, щоби транзит на Німані не зробився претекстом для зовсім инших цілей, щ осягають по Ковно. Недовіря в цім напрямі йде так далеко, що Латиші зачинають побоюватися, чи Польща, йдучи по цій лінії, не посягне по инші пристані, Лібаву і Ригу. (Гармідер, оклики на правиці: В чиїм імени промовляєте?) Читайте латишську пресу. Я особисто иншої думки, я думаю, що перше всього Польщі не стане сил, щоби посягнути по Лібаву і Ригу. Всеж такі настрої є, в публичній опінії на Латвії цю справу порушувано і представлювано її в такій формі, як отсе я згадую. А коли ви цього не знаєте, коли ви цим не цікавитесь, так воно тільки є познакою, що ведете загумінкову політику і не хочет eзнати, що діється в світі.

Політика, яку веде Польща на білоруських землях, викликує ненависть до Польщі, відбирає всяке довіря. Що вкінці приніс би вільний транзит на Німані для білоруського населення в сьогоднішних політичних і господарських умовинах? Приніс би дуже мало, а за те до краю знищено би найбільший скарб країни — ліси.

Панове! Коли мій передбесідник пос. Строньскі так жалівся, що обмежено Мемель в його автономних правах, так я маю куди більшу підставу жалітися, що білоруський народ по цей бік риської лінії не має не тільки ніякої автономії, а й ще в додатку обмежено його політичні права. (Кавецкі: Найкращий доказ, що так не є, те, що промовляєте тут в такій формі. Фялковскі: Це провокація. Голос на правиці: Так говорить, щоби опісля написати і післати до Союза Народів. Ґломбіньскі: Провокаційна промова). Ви все робили, щоби я тут не промовляв. (Гармідер. Голоси: Проч з ним. Марш. дзвонить). Широка автономія (Гармідер. На правиці гуркіт пульпітами — ось розвязка питання Німану, Мемелю, а навіть Вильна. Надання автономії для білоруських земель і доконечне, наглядне і щире понехання всяких кольонізаційних плянів і всякої кольонізації. Це тільки може бути початком зміни у відносинах між Поляками, Білорусинами і Литовцями. Инакше не може бути мови про згоду. Тільки таким чином можна дати почин до розвязки політичних проблемів і тільки таким чином може бути розвязана економічна проблема країни, яка є перше всього проблемою цілости цеї країни. (Голос: Говоріть про Мемель). Я вас не питаюся. Всякі протилитовські демонстрації нічого крім шкоди не принесуть. Забагнять відносини і тільки поставлять правительство в клопітливу ситуацію. Тому, полишаючи на боці справу Данціґа, маючи на увазі тільки справу Німану і Мемелю, ми будемо голосувати проти наглости. (Гармідер на правиці, оплески на лавах нац. меншостей).

УКРАЇНЦІ НА ОСТРОВІ КУБІ.

Від українського Комітету в Гавані, столиці Куби, одержали ми отсе письмо:

Отсим маємо честь повідомити, що „В Гавані, на Кубі, уконституувався Комітет несення помочі українським еміґрантам в Гавані". Бідний ще наш Комітет, як і бідні його члени, які по більшій части безробітні, та всетаки про орґанізацію на чужині не забуваємо, як пристало правдивим членам українського народу.

Стоючи на становищі, що не лиш матеріяльно треба помагати нашим еміґрантам але передвсім морально, то значить здоровою українською літературою, маємо честь просити українські видавництва в Злучених Державах і в Канаді надсилати нам часописі та видання.

А. Погорецький, голова Комітету
С. Морицан, секретар.

Адреса Комітету:

Comite de Socorros a Los Inmigrantes Ukrainianos en la Habana, Luz 4, Habana, Cuba.

* * *

До сього завважимо, що в Гавані, на Кубі, є 700 українських еміґрантів з Галичини — чоловіків, жінок і дітий. Вони хотять дістатись до Злучених Держав і ждуть вже довший час на сю змогу. Тимчасом там безробітте і вони в крайному голоді і нужді, якої тут в Америці певно ніхто не видів ані не зазнав. Длятого американські Українці повинні сими нещасливцями заінтересуватись і дати їм поміч.

УКРАЇНСЬКІ СЕЛЯНИ В АФРИЦІ НА БУДОВУ ТЕАТРУ У ЛЬВОВІ.

—o—

Львівське „Діло" пише:

Чотирох селян-робітників, яких доля загнала в далекі африканські пустарі, прислали яко уділи для української театральної кооперативи у Львові з Ум-ель Гамет біля Суезу в Египті, шістьдесять долярів, — а сам еМикола Шміґлян, родом з Мразниці біля Борислава 20 дол. ам., Іван Гнатишин, родом із Заріча біля Делятина 20 дол. ам., Гриць Возьний родом з Гучка біля Добромиля 10 дол. ам., і Юрко Савицький, родом зі Старої Соли біля Самбора 10 дол. ам., разом 1,800 уділів, себто 540 міліонів польських марок. Честь і слава отсим далеким заточенцям, що не забувають на культурні потреби нації. Най кождий селянин, робітник і міщанин ,а в першій мірі інтеліґент, що досі не зложив ні сотика на се велике культурне діло, бере собі примір з отсих селян, що тяжко працюють під горячим небом Африки на хліб насущний. Народ собі!

* * *

До сього завважимо нашим читачам таке:

Наші галицькі браття досі зібрали на сю гарну ціль, на будову нашого театру у Львові понад 1,000 уділів. Чому так мало, знаєте! Бо там гроший нема, тільки ті нещасливі польські марки. Але ось прислало чотирох українських робітників аж З АФРИКИ, де мало коли ступала нога Українця, 60 АМЕРИКАНСЬКИХ долярів і доразу підбили скількість закуплених уділів майже до 3,000. А що якби так з Америки прийшли доляри американські на святиню українськоі культури в городі князя Льва, де навізна польська культура намагається її здавити? Нас чейже тут більше ніж в Африці і долярів більше!?!

Гадаємо, що як 4 Українців з Африки могло післати до Львова 60 долярів, то чейже тут найдеться 40 Українців, котрі пішлють 600 долярів. Але якби найшлось більше, то побудовано би у Львові український театр вже в недалекому часі.

Тим, що хотять післати уділи на будову українського театру у Львові, подаємо до відома, що гроші можна післати через Земельний Банк Гіпотечний у Львові (Львів, Підвалле 7), або через Обєднанне в Филаделфії (Obyednannye, 847 N. Franklin St., Philadelphia, Pa.)

Матвій Костишин.

ВСТАВАЙ НАРОДЕ!...

Вставай народе закутий!...
Готуйся у бій,
За свободу, красшу долю,
За рідний край свій.
За ідеї батьків наших,
За козацький рід
За бундючність Січовиків
Що поклались у гріб.
Не дай народе доптати
Могил сирових,
Щоб неситий не клав в жертву
Головів буйних.
Борись народе завзято!
За матір свою,
Щоб ляхи не чвертували
Земленьку твою.
Святу землю, що кровю
Зливали батьки.
Де гуляли гайдамаки
Вільні козаки.
Де всміхалась красша доля
Де буйність росла.
Держи кріпко щоб з мазурів
Шляхта не зайшла.
Бо за нею всяка погань
Прийде на твій хліб.
На прадідних катах крови
Зготує тобі гріб.
Твої діти вступлять в сліди
Давних яничар.
І тремтіти меш як предки
Від диких Татар.
Меш трепетіти у кайданах
Марно пропадать,
А варшавське сміттє стане
Тебе висмівать.
Бережижся і еднайся
Все готовий будь
Не вагайся за свободу
Наставити грудь.
За свободу і за волю,
За славу і честь
Кров за кров на кождім кроці
Смерть хай йде за смерть.
Тоді світ осудить правду.
Час скоро прийде
Що від Сяну по Дон, Кубань
Сонічко зійде.

Джемейка, Н. Й., 4, 1924.

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОРҐАНІЗАЦІЯ У ФРАНЦІЇ.

Дня 5-го березня ц. р. гурток Українців вирішив заснувати т-во „Українська Громада в Парижі". На зборах було обрано Раду Громади, в склад якої увійшли: Романів-Головацький (голова Ради), Юцькевич (заступник), М. Шульгин (секретар), Д. Вишневський (скарбник), Яремченко (бібліотекар) Якимчук і Шумицький (запасні члени). Новій Раді доручено влаштувати 23-го березня свято в память 63-іх роковин смерти Т. Г. Шевченка і занятися обеднанням в Громаді Українців, перебуваючих в Парижі, з метою національної самоосвіти і взаемного інформування членів Громади про стан справ на Україні. Адреса Громади: Romaniw — Paris-Vouves rue de Paris.

ДОПИСІ

ГЕМТРЕМК, МИШ.

Протест проти ляцьких звірств

Український Американський Політичний Клюб ухвалив на зборах дня 30. марта с. р. вислати протест до президента Злучених Держав і секретаря Гюса, а також до британського премієра Мекданелда проти ляцьких звірств у Галичині. Залучаю відпись.

С. Гривнак, секр. віча.

Сей протест звучить:

PROTEST.

We, the members of the Ukrainian-American Political Club at Hamtramck, Michigan, assembled at our plenary session on Sunday March 30, 1924, at Ukrainian Home, located on 2240 Grayling St., adopted unaminously the following protest:

Whereas, the Polish government tyranically oppresses the Ukrainians in Eastern Galicia, which is contrary to the treaty of Versalles that guarantees the basic rights of self government for the Ukrainians in Poland.

Whereas, the Polish government repeatedly arrests and terrorizes the Ukrainian intellectuals, polonizes Ukrainian schools and churches, and

Whereas, the Polish authorities in Lemberg, without any cause, imprisoned Olga Besarabowa-Lewicka and committed a cold blooded murde ron her February 13, 1924, be it therefore resolved:

That, we, the members of Ukrainian-American Political Club, eight hundred and eleven in number, direct our protest against such inhuman acts of terrorism of the respective authorities of the Polish government, committed time and again on the defenseless Ukrainian population of Eastern Galicia, and ask herewith, the respective governments of the United States of America and England to take such diplomatic steps with the representative government of Poland, as to insure the equal and human rights of the Ukrainians under Polish rule, as we believe that all men were created equal.

THE UKRAINIAN-AMERICAN POLITICAL CLUB OF HAMTRAMCK, MICHIGAN:

Mike Helko, President,
Sylvester Hrywnak, Secretary.

РОССФОРД, О.

Протест проти ляцьких душогубів.

В тутешній українській католицькій церкві відправи о. Юрій Крупа панахиду по бл. п. Ользі Бесарабовій. По панахиді зібрано на політичних вязнів $7.45.

Дня 20. с. м. відбулось тут українське народне віче для запротестовання проти злочину польської купаційної влади у Львові над пок. Ольгою Бесарабовою. Промовляли місцеві і позамісцеві бесідники. Постановлено вислати протестаційну телеґраму до державного секретаря Чарлза Евенса Гюса у Вашингтоні. Зібрано 31 долярів на політичних вязнів у Галичині. Віче закінчено відспіванням народніх гимнів.

Учасник.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Чи треба нам богато театрів?

Недавно підслухав я між тутешніми Українцями таку розмову:

Перший: Чи ти знаеш, чого найбільше між Українцями?

Другий: Сюр, акторів!

Перший: Вгадав, бо кожде товариство грае своїми силами.

Другий: Щоби меньше коштів було.

Перший: Алеж ріжуть, нехай їм...

Другий: Тому люди не приходять.

Перший: Незнати, якби так вибрати з тих самозванців 15 людий, то чи був би який театер, чи ні?

Другий: Театр, а нащо нам того? Годувати дармоїдів?

Перший: І то правда; Ходім до пулю! (Пійшли).

Чи то значить, що нам треба театрів, але богато і злих, а одного і доброго не треба? Се було-б сумно, якщо було-б так, тому я радий би почути ще який голос про се питанне.

Свечуйко.

КАРІЄРА ЧЕКІСТА.

Добре „знайомий" мешканцям Києва і взагалі всім Українцям чекіст Лаціс, свого часу голова київської і всеукраїнської че-ка й член „революційной тройки" (1919 р.), отримав недавно високе відзначення на цілком иншому полі. Він призначений московським совнаркомом (радою міністрів) членом колеґії народнього комісаріяту земельних (!) справ. Лаціс, по національности Жид, був перед революцією прикащиком („субєктом") в одній із невеличких київських крамниць.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

І. том.

СПОГАДИ.

XVI. (1903—1904).

(57)

Зиму 1903/4 року Рада була занята майже виключно програмним питанням і назвою партії, в яку мала перетворитися наша, досі безпартійна орґанізація. Тепер вже не було між нами голосів, що були-б проти програму і проти внесення соціяльно-економічних питань, бо зїзд постановив виробити замісць плятформи, детальний програм.

Суперечки й дебати велися про „однопалатність" та „двопалатність" та про соціяльно-економічні питання. Не було між нами сторонників палати панів, а друга палата уявлялася нам складеною з послів від окремих автономних країв; инші стояли тільки за один загально російський парлямент і за краеві сейми.

З приводу соціяльно-економічних питаннів теж не було великих суперечок; одні були помірковаиіщі, другі радикальніші; я займав компромісову середину, яка взяла гору і нарешті уложено проект програму партії, яку ми погодилися назвати „Українською Демократичною Партією" і проект той розіслано по Громадах.

На зїзді в осени 1904 року програм цей і назву ухвалено невеликою більшістю, але в остаточній редакції послано його до ЛНВістника після Великодного Зїзду 1905 року,*) а редакція помилково надрукувала в примітці, що Демократична Партія заснувалася в квітні 1905 року.

Коли противники сього програму висловлювали мені дивування, як я, великий землевласник, феодал, згодився на такий „соціялістичний програм" то я відповідав так:

— Я певний, що в нашій хліборобській країні, колись земля мусить перейти в руки народні, то ліпше передати її тепер за викуп, ніж потім її мають відібрати задурно, що я й написав 1905 року в ч. 10 „Сына Отечества", 2-го видання. Що-ж до 8-ми годинного дня, та переходу фабрик в руки робітників, то й це, на мою думку колись здійсниться тільки певне в иншій формі. Взагалі соціялізм я вважаю за путеводну зорю, яка вказуе путь, по якій людскість повинна йти, але ніколи не досягне його, як не досягнула справжнього християнства, а пристосувала його до життя; так само буде й з соціялізмом. А тому нічого страшного в нашому програмі я не бачу і голосував за нього, щоб притягнути до нашої партії ширші кола людности".

Але не так поставилися до цього програму старіщі Українці по всій Україні, а тому й почався по всіх Громадах розбрат, чвари, сварки й ворожнеча поміч членами Громад.

Стара Київська Громада почала, вживаючи теперішнього терміну „саботаж": більшість перестала платити внески в Центральну Орґанізацію, не хотіла посилати делегатів на зїзди, взагалі перестала цікавитися нашою партією. Теж саме діялося і в Одеській Старій Громаді та й в Петербурській.

А тому енерґійніщі, діяльніщі члени „Київської Старої Громади, як С. Ефремов, др. М. Левицький, др. Юркевич вийшли з неї і мене намовляли вийти з Старої Київської Громади та й з Демократичної Партії і заснувати нову Радикальну Партію. Я доводив, що не бачу з цьому льоґіки: коли частини Громад саботують Демократичну Партію, то нема рації засновувати нову партію, а навпаки, треба держатися старої „Демократичної", нехай відпадають ті члени Громад, які не признають її. Тоді Грінченко виступив з проектом викинути Стару Київську Громаду з Демократичної Партії, але ніхто з ними не згодився. В Раді почалося розєднання, чвари, а тому й неможливість щось робити, а тим меньче впливати на провінціяльні Громади.

А тим часом, як результат студентських заворушень по всіх університетах, селянських розрухів на Полтавщині, а особливо, як наслідок нещасливої війни з Японцями, по всій Росії а значить, і на Україні, почалися нові віяння, в повітрі запахле великими змінами, революції, або принаймні реформами. В такий час особливо потрібно було триматися купи, гурту, як тепер кажуть — одного фронту. Я доводив, що в такий час не можна міняти партії, бо це нас тільки ослабить, а треба міцніше згуртуватись в старій Демократичній Партії, щоб одностайне виступити на боротьбу за скасування закону 1876 року, за зрівнання нас в правах з Москалями, що до цензури та за українську школу. Досить того що перетворенне нашої безпартійної орґанізації в Демократичну Партію внесло в наші кола розбрат, бо старі міхи не видержали нового вина, то треба не збільшувати того розвалу, а навпаки старатися полагодити його, щоб виступити всім одностайно в сей такий важний історичний момент; мене гаряче підтримував Лисенко та М. Левицький, але безуспішно.

Теж саме говорив я на зборах Старої Громади, але успіху не мав ні там, ні там. Старі Громадяне відмовчувалися і робили саботаж, а молодші елементи, на чолі з Грінченком, гаряче взялися за орґанізацію „Радикальної Партії", як в Києві, так і на провінції. Таким чином до двох українських партій, Демократичної та Української Революційної мала ще придбатися третя — Радикальна партія, не рахуючи тих ґруп, для яких і Демократична була за ліва.

Саме в часи отсього розбрату почав я слабувати, почалися у мене тупі болі в шлюнкові, що кінчалися морською хворобою і повним обезсиленнем. Київські професори напували мене карлсбадською водою, але це не помагало. Саме тоді приїхав до Києва мій старий приятель-учитель др. П. Михалевич і порадив мені поїхати до Берліну, до всесвітне-відомого фахівця Боаза, мотивуючи свою пораду тим, що в Росії майже нема талановитих професорів, бо талановиті студенти при теперішньому режимові, захоплюються політикою, або просто не хотять прислужництвом робити собі карієри, а тому в Росії в професори проходять тупіщі, „підлизи", що мають „благонадежну" репутацію, а за кордоном всякий талановитий, працьовитий студент, без ціх перешкод може стати професором. Теж саме радив мені і наш земський дуже значущий лікар др. Г. Ваpавка. Я послухав цих двох своїх приятелів і через Львів, поїхав у лютому 1905 року до Берліну. У Львові я пробув тільки день і бачився тільки з проф. М. Грушевським та Франком, які теж, як і ми сподівалися від невдачі війни з Японією великих змін в Росії.

Коли в початку марта 1905 року я зовсім здоровий вернувся з Берліну через Швайцарію, італію, Австрію до Києва, то вже застав майже орґанізованою Радикальну Партію.

З Демократичної Партії повиходили: Грінченко, Ефремов, др. М. Левицький, а замісць них Рада кооптувала Е. Тимченка та д-ра Черняхівського, більше нікого охочого не знайшла, бо Стара Громада продовжувала саботаж, хоч з Димократичної Партії попереходили в Радикальну всі лівіщі елементи. Мені знов Грінченко, Ефремов, др. М. Левицький, пропонували вступити в Радикальну Партію, але я знов відмовився, кажучи, що Радикальна Партія орґанізована на те тільки, щоб викинути з орґанізації Стару Громаду, а я не хочу рвати відносин з Громадою, що мае великі засуги перед історією відродження української нації, тим більше, що в руках її і „Київська Старина", одиний орґан, в якому друкується українська белетристика. Але Грінченко, гостро осужуючи Стару Громаду, вороже ставився і до „Київської Старини", яка відкинула його оповіданнячко „Сам собі пан" та надрукувала неґативні рецензії Черняхівської та Шелухина на вірші Грінченкові видані „Віком", з чим я цілком згожувався. З того часу почали псуватися відносини у мене з Грінченком, що мене мало боліло, а боліло мене те, що й Ефремов став до мене холодніщий, бо був тоді всеціло під впливом Грінченка, який ніколи не перечив Ефремову, а навпаки похваляв усе, що той писав, чи робив. Я-ж одверто висловлював свою думку і наприклад гостро дорікав Ефремову, за те що він, за порадою Грінченка, не помістив у збірнику „Вік" жадної річі О. Кобилянської. Мене обурювало те, що він помістив у „Вікові" оповідання Г. Коваленка, дуже здібного популяризатора, але ніякого белетриста, а обминув письменницю безперечно талановиту. Ефремов виправдувався тим, що Кобилянська пише занадто модерно і дуже кепською мовою. Справді, мова у Кобилянської по складові не українська, а швидче німецька, але вона своїми творами довела потім і Ефремову, що вона безумовно талановитий белетрист.

Шкода мені дуже було, що такі любі моему серцеві люде, як С. Ефремов, Ф. Матушевський та др. М. Левицький перейшли в Радикальну Партію і вже не працювали разом зо мною, як було досі, тим більше, що я зоставсь майже одинаком, бо для „Старої Громади" я був за лівим, а тому й чужий зовсім.

(Дальше буде).

*) Програм „Української Демократичної Партії" надруковано в ЛНВістнику [illegible]

ДЕЩО ПРО ДОВБУША І КАРПАТСЬКИХ ОПРИШКІВ

(На основі сучасних актів карного суду в Станиславові).

—о—

(Продовження).

Иниший побратим, Андрусь Лаврів, так оповідає, як пізнався з Довбушем: „Гнав я вівці вже під вечір на одою. Здибав мене Довбуш ,і вівці взяв, і мене взяв на силу зі собою, вже недалеко одої. (То було 1740 р.) Хотяй я не хотів іти, але мене лякали, з пістолетом мірився до мене і палашом тяв мене в голову, де й досі є знак. Відтак тоті вівці зарізали ми, спекли і зїли. І в корчах лежали ми другий день. Аж під вечір узялися ми і пішли до Ланчина. І взяв Довбуш у жида двацять талярів, і шкіру і буклак горівки і семеро хліба. Грішми тими не ділився Довбуш, бо говорив як більше назбирається, то поділить. Днями лежали ми в коргах, а на трету ніч пішли до Добротова. Там у жида взяли червоних пять і десятеро хліба, і коновку горівки і сім папуш тютюну. Було всіх нас вісьмох. Два Джемерджуки, оден Федор, другий Стефан, третий Іван Бойко, котрий служив у попа в Косові, четвертий Срібнарчук, котрого вже повішено в Галичи, пятий Павло Ґаштурак із Ясеня, котрий служив у митника мадярського, шестий Іван Кожух із Микуличина, семий я а Довбуш осьмий. Довбуш ніколи не ночував з нами, але все на боці. І пішли ми в Чорногору на полонину, бо він там надіявся ватаги з Довгополя і з Путили з Волощини. І там забавили ми три дни, де я і захорів. І вони для мене одну ніч переночували. А потім Д?емерджуки казали мені голову стяти, але Довбуш не позволив. „Дайте йому спокій", казав, „може ще де служити". І наказував мене, щоби я ніде, і перед ніким не згадував, що я в ними був: „бо як розповіш, що ти ходив з нами, і скажеш про нас, то хоч би ти і в третій був землі, я тебе дістану і порубаю". І дав мені три тинфи і бохонець хліба і папущу тютюну".

1741-го року, мабуть із тимисамими побратимами, котрих ми тут пізнали, йшов Довбуш від границі Волощини до Хоросни. Недалеко Молодилова і Отинії напав дня 4-го жовтня в Голоскові на дім Андрія Карпінського, батька польського поета. Оповідає цю пригоду сам поет у своїх споминах. „Незвичайна пригода приключилася того дня в домі моїх батьків. Козловський сусід і приятель мого батька перестеріг його кілька годин перед моїм народженням, що в ночи славний на Покутю ватажок Олекса Довбуш мав напасти з вданацяти опришками на дім моїх батьків. Мою маму вже болі були напали. Перелякався батько, забрав що далося й утік до недалекого ліса. Перед відходом приказав, щоби цьому страшному гостеви і товаришам його заставити стіл і горівкою і їдою. Може годину після моїх народин прийшов Довбуш із своїми. Лише маму мою лежачу і бабу, що мене відібрала й умила й на руках держала, нікого більше дома не застав. Мама моя не могла з болю і переляку ні слова промовити. Але баба держучи мене на руках приступила до Довбуша, каже: „Ото година, як це дітятко вродилося, памятай на Господа Бога, тай на маму що так тяжко ще нездужає, і на тото немовлятко. Не роби тут пакости, коли тебе як доброго гостя приймаемо". Зворушило це опришкове серце. Велів своїм побратимам обходитися мирно, засів до горівки та до їди. Бабі дав потім три червінці, а маму мою просив, щоби новонародженому, на памятку його, дала на імя Олекса. І відійшов із усією ватагою, не „зробив ні найменшої шкоди". Скільки в цьому правди, а скільки поетової поезії, годі тепер справдити.

Близші подробиці про те, як вербовано опришків і про головне місце, де звичайно сходилися, подає Андрусь Пилипяк, родом із Пасічної. Оповідав він це перед судом у місяці жовтні 1742 року. Годі точно означити, чи розповіджене ним, склалося того чи попереднього року.

„Я служив у Трибушанах на Мадярщині рік у вихреста Василя, а у Бориса Іванового девять літ малося кінчити на Маковеєве пущення. Але взяв мене відтам Головач, звязав мене і водив три дні зі собою в полонині. І казав мені присягати на кріс, що не покину їх. І той опришок Головач був самісенький, коли мене взяв. Тай так почали до нього сходитися то по два, то по три, то з тої, то з оної гори, і напряталося нас за три дни до сорок і три, коло великої гори, що зветься Стіг при мадярській границі. Мав нас Довбуш бракувати. Котрого собі вподобав би, то взяв би його, а котрого ні, то відпустив би його. І так при тій горі полягали ми по кількох ночувати. І там я з Головачом у мотирох ночували при одній ватрі. Брали ми сир і били вівці, пекли і їли, а жнас пан Прилуский з смоляками розігнав. І то я бачив своїми очима, що Головача смоляки придіпили були, а не знаю чи його вбили чи ні. Лише бачив я, що зброю всю забрали від нього і рушницю і пістолети".

Стіг, як був місцем де збиралися, так і місцем, у котрім побратами під осінь розставалися. Федір Палій оповідає так: „Розійшлися ми коло Стога в Полонинах. Там нам Довбуш казав: „Я квизимуемося, то знову зійдемося".

А де котрий хотів зимувати того ніхто з нас оден другому не говорив.

Здається був у близших зносинах із Довбушем Михайло Малярчук, родом із Рудки коло Камянця Подільського. „Батько мій (оповідає він), звався Лесько Стрілець і був підданий пана Михаловского, старости Смотрицького. Молодими літами ходив я до школи, був я в Камянци в руській школі. І так ходив я поза школами то тут то там, дістався я до Вербіжа і став у маляря. І вчився малярства, а відтак узяв я мельникову доньку і зробився мельником. Ходив я з крісом на качки і подибав двох опришків. Вони мені відібрали рушницю, але потім віддали. А коломийські жиди розповіли перед смоляками, май то би Довбущак був у мене на хрестинах. Отже смоляки обскочили мене тай взяли".

Та Малярчук — здається — знався не лише з опришками але й зі злодіями. З ними мав він бути у змові і зрабувати церкву в Вербіжи. За це його й карано.

Одним із найстрашніщих учинків Олекси Довбуша було вбивство Дідушка в 1743 році. Був то, наскільки далося дійти, той сам Дідушко, на імя Микола, отаман із Довгополя, котрий около 1917 року держав тамже коршму і котрого зачислювали до найбогатших. Того року пізнавали в нього зрабовані таляри і за це ставав він перед станиславівським судом. Але тут ніщо не виявилося проти нього. Служив у нього Семен Волощук, що був родом зпі дСигота на мадярському боці. Перенісся на Покуття. Як наочний свідок того вбивства, оповідае Волощук таке: „Я був на ярмарку в Косові і здибав мене Кіндораш, мій куйко зза гори (цебто з Мадярщини). Він служив у Дідушка кілька літ і тепер служить. І почав мені мовити, нараю тобі службу у Дідушка, бо він добрий чоловік. І я таки просто з Косова пійшов до Дідушка і став унього на службу, дві неділі скорше, як його вбито. І як його вбито, був я дві неділі й уого сина. Іще і кости помагав я вибирати в попілу як згорів Дідушко. Бо спалили і тіло його. Діялося воно так: Доїли ми вівці на вечір перед заходом сонця, і син Дідушків доїв вівці з нами, именем Іван. Аж тут прибігае один і каже: покидайте молоко зі скіпцями тай ідіть до хижі. І ударив Рабчука Павла, також слугу Дідушкового найстаршого, котрий спрятував набід. Дідушкового сина вхопив за рамя, питаеться де батько і блятом ударив його в голову, так що ледви в годину очуняв. Син відповів: „Не знаю, чи в Кутах, чи в селі". І за те вдарив його й каже: „Що ти баеш, зараз говори де батько! Абож то я не знаю? Я то від рана на вас чатую. І загнав нас пятьох із кошари до хижі тай впхав нас під лаву. Вхопив дівку, як вдарив її то мусіла признатися, що Дідушко при ватрі, де вівці стригли. А потім післали одного опришка, котрий до ньог опійшов і каже: „Іди до пана, пан із Кут приїхав". Дідушко відповів: Та йди, абож то у мене пан яке чудо? не маю коли!" Опришок на це: „Іди доконче!" А Дідушко почав його прозивати. А він відтак Дідушка блятом у голову. Дідушко заточився, схопив опришка попід сили тай крикнув на слугу: Не дай мене! Слуга хопив опришка за руку, але опришок ударив і слугу в карок. Слуга побачив, що зле, утік. А опришок узяв Дідушка, припровадив до хижі. І лише його припровадив а Довбуш питае: „Чи тут ти пане Діду! А я тобі присилав знак чепелик, аби ти дав мені терх сира, а ти відповів, що мою голову даш до Станиславова!" Вдарив його в груди топірцем плятом, каже: „Пізнаєш ти мене Олексу Отже рубай мою голову! Але ти заняв усіх, щоби мене ловили й обіцяв ти панам шапку червоних, щоби мене зловили. А ось я тебе зловив". І вдарив його другий раз, а він упав на землю и заснув. А один пришок чорний, низький, припав з пістолетом, хотів іще стрілити до Дідушка, але не дав Довбуш для гуку. А були звязані з сином оба плічми до купи; і так підніс обох високо від землі одною рукою, тай каже: „Ось так то вяже Довбущук, пане Діду! І вже неживого бив той, що хотів стріляти так, що поломив руки, ноги і всі кости. А відтак Довбущук став мовити до мого свата, а до сина Дідушкового: „Де коні? мені тут зараз треба двое коней!" Дідушків син відповів, що десь мають бути в царинках (то є в огородах). А Довбуш каже: „Де твої слуги? Посилай по коні!" Мельник каже: „Я мельник, не слуга". А він ударив мельника, аж упав. Відтак закликали на мене і на Павла Рабчука, аби ми йшли за кіньми. І ми пішли за кіньми, але не найшли їх, бо були в стайни. Він видів, що нас нема з кіньми, велів палити обійстя. Пійшли палити стайню і там найшли коні. Взяли двое коней, отерхали, взяли Дідушкового сина й пішли. Ми взріли вогонь, прибігли там і вже не застали нікого. Як ми ще в хаті під лавою були, Довбуш наказував не лише сина але й нас усіх: „Аби ви за мною не гонили й ніщо нікому не казали, що я тут був". А синови казав: „Як ти будеш отаманом, щоби ти за мною не ходив". Як запалили хижу, погоріло там і мое платя; а потім у дві неділі дав мені Дідушків син сорочку, холошні й шапку і я пішов від нього".

(Конець буде).